

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

المملكة العربية السعودية

وزارة التعليم العالي

جامعة أم القرى

مكتبة الملك عبدالله بن عبدالعزيز الجامعية

قسم المخطوطات

بداية المصطلح

وجعل فيها سراجا

بسم الله الرحمن الرحيم
تبارك الذي جعل في السماء بروجا وقمرًا منيرًا وهو الذي جعل الليل والنهار
خلفه لمن اراد ان يذكره واورد شكه **بسم الله الملك المليك** صياح وجعلنا
سراجا وهاجا افروخته حكت اوست ورايت آيت **وانزلنا من العصور ماء شحاحا**
افراخته ارادتك شريك قادرى كه راصد حك وباني مشتق اطباق سموات سبع راض
عده وعده و رابطه اعضاد ومدد بيد قدرت **فخ السماوات بغير عدد** بر افراشت وصفايح
افلاک را خاتمہ نقشند **انا زينا السماء الدنيا بزينه الكواكب** بصور جود در چند هزار
کواکب ثواب ثوابت و سيار بياراست بر مقصود **والارض بعد ذلك حيا** روى هلمون
بوقولن را بفرمان کونکون بانواع بدايح واصناف ضايح محلا و من کونکون اندوز مود
وموليد وجود انسان را بر کبريه رقم اختصاص **فقد خلقنا الانسان في احسن تقويم** بر صفة
حال و کشيده بد چه علياء **ولقد کرمنا بنى آدم** رسانيد و بر موجب **تلك الارض فضلا** **مهم**
على ردا و فضيلت بر دوش منقب صاحب سالتى که آستين بز ريش بطراز لولا الما
خلق الافلاک مطراست نداشت و حکم فرموده اصحاب و الجنوم بايهم اقديم اقديم اولاد
واخفاء واصحاب اجاب و لکه نجوم سهوا ماتت و شمس جهان کرامت اند خلعت خلافت
امامت مخصوص و ممتاز ساخت **يا ايها الذين امنوا صلوا عليهم و سلوا تسليما** اما بود جنز و كيد
عباد الله و احوجم الى الله المستعان **الغيبك بن شاهرخ** بن محمد **كوز** كان احسن الله تع احواله و اعلم
آماله که با تفرع بال و تکر اشغال از تکمل مصالح ام و تعهد مناجح بنى آدم بر مقصود المرء
بمناجحة هکمه و قصارى فهمت بر حراز قصبات کمال و استجماع ما ترفل و افضال محصور
داشته اتمه سحر جيل و زمه جد جنيل بجانب استحصا حقايق علميه و استحصا رذقايق

و

مطوف و مصروف اند تا توفيق الهى رفیق شفیق این ضعیف کشته بر وفق موده طلب
شیا وجد وجد بقل فطنت خامه فکر غوامض علوم و دقایق فنون را سماع علوم حکم که بتعبیر
ولدیان و اختلاف کلمه زمان غبار تغیر و تبدل بر این آن نکرده میزد و مکوف کرد ایند و جوی
باری علیه از خانه کرم عیم **وان من شئ الا عندنا خزائنه وما ننزله الا بقدر معلوم** این سده فقیر
بصحن موهبتی عظیم و مکرمتی کبری شرف اختصاص و امتیاز بخشید خواست نامضوت از آن نا
تدل علینا فانظر و بعدنا الى الآثار بر کتابه غایب نگار روزگار نکاشته آید و رایت افتخار و
برقمه قبه فلک و دار افراشته رصد ستارگان اختصار فرمود و باعانت و امداد حضرت
وسند علامه العالم ناصب ریایات الفضل و الحكم سألک الله التحقيق ناهج منابع التدقیق
صلاح المله و الدین موسی المشهور بقاضی زاده روى علیه الرحمة و الغفران و حضرت مولانا الاعظم
الحکماء فی العالم مکمل علوم الاولیاء کاشف معضلات المسائل مولانا غیاث الدین حمید بر د الله محمد
مینه ک شمع انجمن دانش و ری بلجام جهان نامی فضل کسری بود اتفاق شروع افتاد و در
حال حضرت استادى شکر الله مساعیه بچار رحمت و رد کار بیوست بر اتفاق فرزندان احمد
علی بن محمد قوشچی که در حدیث سز و عنقوان شایق صفت السبق در مضمار فنون علوم بنوع رده
که امید واثور و بجا محتو است که صیت ما تراز علی اقرب الزمان و اسرع الاوان با طراف و کما
جهان منتشر و متفیض کرد انشاء الله العزیز بعون عنایت الهی و فیض فضل نامتناهی این مهم خطیر عیس
رسانیده آمد و آنچه از روش ستارگان بر صدر و امتحان معلوم شد در روزگار شایق افتاد
بجهان مغاله ملتزمان محاسن شیم و بدایح کرم بز کار صدر نشین و حکماء خورده بین الوجود
بر سهوی و خطیای که در انسان صفت لازمی است اطلاع یا بند ملبوس و مستود اردند و عاذر را
نه عاذر اوست و معاینه مظهر ثبات تا کسوت اعمال ایشان بطراز **الذین يستمعون القول**
فیتنبهون احسنه اولیک الذین هدینا الله و اولادکم و اولادکم و اولادکم مطهر کرد و فرغوا و صلوا فامه

مولانا مفسر و معنی داری
طایفه ندی **اجمادى** الله
نموده از دار الفنون
اجابت بلقی
جهان بدار السور و جهان رحمت خود
و در آثناء حال ایشان که آن مهم
و بر داخته آید حضرت م
تعلیم مشکار و خامه کوه دکار
آنچه قابل صلاح بود نصیب
فرمانند و آنچه از حد توهم و
نقد بصریح باشد برین مفهوم

هجری است و تاریخ فور و تاریخ روم و تاریخ ملکی و تاریخ خطا و ایغور و هر
یک در محل خود گفته شود انشاء الله العزیز **باب اول**
در معرفت تاریخ هجری اول این تاریخ اول محرم آن سال بوده است که بیغیر ما محمد
مصطفی علیه الصلوٰه والسلام از مکه بدرینه هجرت کرده است و آن با مراد وسط بخشینه
بوده است بر وقت آذینه و ما بخشینه کریم و اهل شرع ماههای این تاریخ را از
رویت هلال یا رویت هلال گیرند و آن هر گز از بی روز زیادت نباشد و از بیست
و نه روز کمتر نیست و تا چهار ماه متوالی می آید و زیاده فی و تا سه ماه متوالی
بیست و نه بیت و نه آید و زیاده فی و هر دو زیاده ماه را سالی گیرند پس سالها
و ماهها باعتبار ایشان قمری حقیقی باشد و منجمن محرم را سی و یک روز و صفر را
بیست و نه و همچنین یکماه را سی و یکماه را بیست و نه گیرند تا آخر سال و در هر سی سال
یازده بار ذی الحجه را سی می گیرند و آن در سال دوم و پنجم و هفتم و دهم و سیزدهم
و بانزدهم و هجدهم و بیست و یکم و بیست و چهارم و بیست و ششم و بیست و نهم باشد
و این یازده سالهای کبیسه باشد و در لفظ بهن جمع ادا و ط جمع است و بعضی
بجای بانزدهم شانزدهم را کبیسه دارند پس بتیبت بفریح ادا و ط باشد پس باعتبار
منجمن سالها و ماهها قمری اصطلاحی باشد و برای معرفت مدخل سال و بیست و
دو بیست و ده از سالها ناقصه هجری طرح کنند تا دو بیست و ده یا کمتر از دو بیست
مانند بر آن بر سی قیمت کنند و خارج قسمت را در پنج ضرب کنند و نگاه دارند پس در
سالها تمامه باقی از قیمت بتیبت بهر جمع ادا و ط نظر کنند که چند سال کبیسه است
و چند غیر کبیسه عدد سالها کبیسه را در پنج و غیر کبیسه را در جهان ضرب کنند و آنچه

بسیار از تاریخ هجری که کواکب
و الفهرست در آن است از ترتیب
در ضرب اعداد تمامه
الک

نگاه داشته اند جمع کنند و پنج بر آن افزایند بعد از آن از مجموع هفت هفت طرح کنند
تا مدخل سال ناقصه مطلوب معلوم شود و برای مدخل ماه مطلوب عدد ماهها تا
و تر در تضعیف کنند و با عدد ماهها تمامه شفع بر مدخل سال افزایند و از مجموع هفت
طرح کنند باقی مدخل ماه مطلوب باشد و جهت معرفت مدخل سال جد و لی نهاده ایم
که جزو آن سالها ناقصه هجری دو بیست و ده
دو بیست و ده طرح کنند و باقی در جدول
مدخل محرم آن سال معلوم شود و برای معرفت
مدخل هر ماه که خواهند جدول دیگر آوریم

مدخل سالها ناقصه هجری

سال	ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط	س	ص	م	ث	قف
۱	۰	۶	۱	۷	۲	۸	۳	۹	۴	۱۰	۵	۱۱	۶	۱۲
۲	۱	۷	۲	۸	۳	۹	۴	۱۰	۵	۱۱	۶	۱۲	۷	۱۳
۳	۲	۸	۳	۹	۴	۱۰	۵	۱۱	۶	۱۲	۷	۱۳	۸	۱۴
۴	۳	۹	۴	۱۰	۵	۱۱	۶	۱۲	۷	۱۳	۸	۱۴	۹	۱۵
۵	۴	۱۰	۵	۱۱	۶	۱۲	۷	۱۳	۸	۱۴	۹	۱۵	۱۰	۱۶
۶	۵	۱۱	۶	۱۲	۷	۱۳	۸	۱۴	۹	۱۵	۱۰	۱۶	۱۱	۱۷
۷	۶	۱۲	۷	۱۳	۸	۱۴	۹	۱۵	۱۰	۱۶	۱۱	۱۶	۱۲	۱۸
۸	۷	۱۳	۸	۱۴	۹	۱۵	۱۰	۱۶	۱۱	۱۶	۱۲	۱۷	۱۳	۱۹
۹	۸	۱۴	۹	۱۵	۱۰	۱۶	۱۱	۱۶	۱۲	۱۷	۱۳	۱۸	۱۴	۲۰
۱۰	۹	۱۵	۱۰	۱۶	۱۱	۱۶	۱۲	۱۷	۱۳	۱۸	۱۴	۱۹	۱۵	۲۱
۱۱	۱۰	۱۶	۱۱	۱۶	۱۲	۱۷	۱۳	۱۸	۱۴	۱۹	۱۵	۲۰	۱۶	۲۲
۱۲	۱۱	۱۷	۱۲	۱۷	۱۳	۱۸	۱۴	۱۹	۱۵	۲۰	۱۶	۲۱	۱۷	۲۳
۱۳	۱۲	۱۸	۱۳	۱۸	۱۴	۱۹	۱۵	۲۰	۱۶	۲۱	۱۷	۲۲	۱۸	۲۴
۱۴	۱۳	۱۹	۱۴	۱۹	۱۵	۲۰	۱۶	۲۱	۱۷	۲۲	۱۸	۲۳	۱۹	۲۵
۱۵	۱۴	۲۰	۱۵	۲۰	۱۶	۲۱	۱۷	۲۲	۱۸	۲۳	۱۹	۲۴	۲۰	۲۶
۱۶	۱۵	۲۱	۱۶	۲۱	۱۷	۲۲	۱۸	۲۳	۱۹	۲۴	۲۰	۲۵	۲۱	۲۷
۱۷	۱۶	۲۲	۱۷	۲۲	۱۸	۲۳	۱۹	۲۴	۲۰	۲۵	۲۱	۲۶	۲۲	۲۸
۱۸	۱۷	۲۳	۱۸	۲۳	۱۹	۲۴	۲۰	۲۵	۲۱	۲۶	۲۲	۲۷	۲۳	۲۹
۱۹	۱۸	۲۴	۱۹	۲۴	۲۰	۲۵	۲۱	۲۶	۲۲	۲۷	۲۳	۲۸	۲۴	۳۰
۲۰	۱۹	۲۵	۲۰	۲۵	۲۱	۲۶	۲۲	۲۷	۲۳	۲۸	۲۴	۲۹	۲۵	۳۱

مدخل ماهها عددی

ماه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
محرم	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
صفر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
ربیع الاول	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
ربیع الآخر	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
جمادی الاول	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
جمادی الآخر	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
رجب	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
شعبان	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
رمضان	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
شوال	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
ذوالقعد	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
ذوالحجه	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷

نوع دیگر در استخراج سالهاست
و این است که در هر سال
صفت آن را در هر سال
را در هر سال

حد و خلدان فرقه‌ها و لذت‌ها و کلیه شایسته

سال اول و دوم و سالی	سال اول و دوم و سالی	سال اول و دوم و سالی	سال اول و دوم و سالی
۱ م	سال اول و دوم و سالی	۱ م	سال اول و دوم و سالی
۲ م	سال اول و دوم و سالی	۲ م	سال اول و دوم و سالی
۳ م	سال اول و دوم و سالی	۳ م	سال اول و دوم و سالی
۴ م	سال اول و دوم و سالی	۴ م	سال اول و دوم و سالی
۵ م	سال اول و دوم و سالی	۵ م	سال اول و دوم و سالی
۶ م	سال اول و دوم و سالی	۶ م	سال اول و دوم و سالی
۷ م	سال اول و دوم و سالی	۷ م	سال اول و دوم و سالی
۸ م	سال اول و دوم و سالی	۸ م	سال اول و دوم و سالی
۹ م	سال اول و دوم و سالی	۹ م	سال اول و دوم و سالی
۱۰ م	سال اول و دوم و سالی	۱۰ م	سال اول و دوم و سالی
۱۱ م	سال اول و دوم و سالی	۱۱ م	سال اول و دوم و سالی
۱۲ م	سال اول و دوم و سالی	۱۲ م	سال اول و دوم و سالی
۱۳ م	سال اول و دوم و سالی	۱۳ م	سال اول و دوم و سالی
۱۴ م	سال اول و دوم و سالی	۱۴ م	سال اول و دوم و سالی
۱۵ م	سال اول و دوم و سالی	۱۵ م	سال اول و دوم و سالی
۱۶ م	سال اول و دوم و سالی	۱۶ م	سال اول و دوم و سالی
۱۷ م	سال اول و دوم و سالی	۱۷ م	سال اول و دوم و سالی
۱۸ م	سال اول و دوم و سالی	۱۸ م	سال اول و دوم و سالی
۱۹ م	سال اول و دوم و سالی	۱۹ م	سال اول و دوم و سالی
۲۰ م	سال اول و دوم و سالی	۲۰ م	سال اول و دوم و سالی
۲۱ م	سال اول و دوم و سالی	۲۱ م	سال اول و دوم و سالی
۲۲ م	سال اول و دوم و سالی	۲۲ م	سال اول و دوم و سالی
۲۳ م	سال اول و دوم و سالی	۲۳ م	سال اول و دوم و سالی
۲۴ م	سال اول و دوم و سالی	۲۴ م	سال اول و دوم و سالی
۲۵ م	سال اول و دوم و سالی	۲۵ م	سال اول و دوم و سالی
۲۶ م	سال اول و دوم و سالی	۲۶ م	سال اول و دوم و سالی
۲۷ م	سال اول و دوم و سالی	۲۷ م	سال اول و دوم و سالی
۲۸ م	سال اول و دوم و سالی	۲۸ م	سال اول و دوم و سالی
۲۹ م	سال اول و دوم و سالی	۲۹ م	سال اول و دوم و سالی
۳۰ م	سال اول و دوم و سالی	۳۰ م	سال اول و دوم و سالی

باب دوم در دایره که

تعلق بطالع عالم دارد احکام میان گویند که در مبدأ ایام عالم تسیرات و انتقالات و فرودات در اول حمل بوده است و از مبدأ عالم تا مبدأ تاریخ ملکی صد و هشتاد و چهار روز و هشتاد و سه سال شمسی تمام گذشته است اما **تسیرات** عالم بنزدیک ایشان چهار است **اعظم** که بهر هزار سال شمسی یک درجه از فلک البروج رود و **اکبر** که بهر صد سال درجه رود و **اوسط** که بهر ده سال که درجه رود و **اصغر** که بهر یک سال درجه رود و تسیری دیگر باشد طالع تحویل هر سال را بسیر وسط اما می‌راند و **انتقالات** هم چهار است **اعظم** که بهر هزار سال شمسی یک درجه رود و **اکبر** که بهر صد سال برجی و **اوسط** که بهر ده سال برجی و **اصغر** که بهر یک سال برجی رود و **فرودات** عالم پنج باشد اول فرود از اعظم که هر سیصد و شصت سال شمسی برجی و کوکی دهند ابتدا از حمل و زحل بود از آن شود و مشتری و همچنین بتوالی بروج و افلاک و لامحاله بعد از سی هزار و دویست و چهل سال شمسی دراز سرگرد و اتمامت یک دور در مجموع و مبسوطه وضع کرده ایم تا چون سه هزار سال شمسی برتاریخ ناقصه ملکی افزایند و حاصل در جدول مجموعه درآیند بروج و کوکی فرود اعظم معلوم کنند و از مبسوطه درجات آن بروج معلوم کنند **دوم** فرود از اکبر است که در ده سال شمسی حمل را دهند و یازده سال ثور را و همچنین بتوالی یک بروج و نقصان یک سال و آخر حرکت یک سال باشد و مجموع هفتاد و هشت سال شود و ملحد و بی وضع کرده ایم که چون بیست و دو سال برتاریخ ملکی افزایند و از حاصل هفتاد و هشت مرتبه

احکام سال که صد و سیصد و هشتاد و سه سال
 سیصد و هشتاد و سه سال که اول بوده است
 تا اول سال و اول سال
 تا اول سال و اول سال
 تا اول سال و اول سال
 تا اول سال و اول سال

دو هزار و هشتصد و هشتاد و سه

حاصل	اساع	امام	ساعا	دوات	نوا
۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲	۲	۲	۲	۲	۲
۳	۳	۳	۳	۳	۳
۴	۴	۴	۴	۴	۴
۵	۵	۵	۵	۵	۵
۶	۶	۶	۶	۶	۶
۷	۷	۷	۷	۷	۷
۸	۸	۸	۸	۸	۸
۹	۹	۹	۹	۹	۹
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰

نَهْأَلَه
أَلْمَفْطَلَه